

Laudatio pro Urse Heftricha

Michael Špirit

Pro průměrně oduševnělého Čecha je celkem samozřejmé, řekne-li si, že naše literatura je součástí evropské kultury. Ve skutečnosti to ale tak samozřejmé není. Stačí překročit hranice našeho státu a během doby, kterou v cizině strávíme, zkusme navštěvovat tamější knihkupectví, výstavní galerie a divadla, nebo systematicky sledovat místní tisk. Hned zjistíme, že umělecké hodnoty, které nás od dětství nebo mládí utvářely v našem domácím prostředí, jsou v konfrontaci s bohatstvím jiných evropských kultur prakticky neznámé. Do obecnějšího povědomí tamního obecnstva jim může pomoci jen nějaká politická katastrofa, jakou bylo třeba v srpnu 1968 potlačení pražského jara vojenskou invazí – anebo jednotlivci, které česká kultura poutá z jemnějších důvodů.

Násilné nebo převratné události snad umějí v jiné zemi vyvolat vzedmutou vlnu čtenářské či divácké solidarity. Na ni pak zájmem o umělecké počiny daného národa reagují nakladatelé či jiní organizátoři kulturního života. Jenže po jistém čase takový zájem uvadá, hrozné věci se dějí všude na světě, o pozornost v jinojazyčném prostředí se zas hlásí jiná kultura. Jediné, co zbývá společenství, jehož konjunktura v cizím prostředí uplynula, jsou už zmínění jednotlivci a jejich, jak řečeno, jemnější důvody.

U Urse Heftricha, jenž je dnes vyznamenáván Cenou Premia Bohemica, těmito důvody zájmu o naši kulturu nebylo a není nic jiného než naléhavost uměleckého výrazu a přesnost myšlenky psané v českém jazyce. Význam takového konstatování, které vypadá na první pohled banálně, vynikne, uvědomíme-li si, že hodnoty našeho písemnictví vstupovaly a vstupují do laureátova zorného pole spolu s bohatstvím jiných kultur, jejichž šíře je vedle české literatury nesrovnatelná. Urs Heftrich vystudoval na heidelberské univerzitě slavistiku, germanistiku a filosofii a v jeho bibliografii nalezneme práce o Nietzsche, Thomasi Mannovi, Gogolovi nebo Mandelštamovi. Jinými slovy: zájem o dílo Karla Čapka, F. X. Šaldy, Ladislava Klímy, Jiřího Weila nebo Jana Čepa je u něho zakalen srovnáváním s významnými spisy literatury světové.

Tento zájem je u Urse Heftricha třeba ocenit tím spíš, že nevyplývá ze starosti o vlastní obživu, není reakcí na vypisované grantové soutěže, není takříkajíc pracovní povinností. Na univerzitách v Bonnu a v Trevíru, kde působil, než byl jmenován profesorem slovanských literatur v Heidelbergu, přednášel a přednáší vedle české literatury především o ruském a polském písemnictví, resp. o tématech srovnávacích. Jeho knižní překlady Zahradníčkových *Jeřábů*,

Holanovy lyriky z třicátých a čtyřicátých let nebo *Básní z koncentračního tábora* od Josefa Čapka jsou projevem bytostného vnitřního zaujetí pro určitý typ reflexivní nebo metafyzické poezie. Ta pro překladatele není jen výzvou co do tvorby smyslu, nýbrž je též nezměrným úkolem spisovatelským, neboť při přetlumočení je třeba zachovávat zvukové prostředky pravidelného verše, jako je rytmus a rým.

Urs Heftrich ale do němčiny překládá skvěle i poezii odlišné substance a tvaru, jak ukázal třeba v antologii české lyriky od třicátých let dvacátého století do současnosti s názvem *Jeskyněmi slovníku* (Höhlen tief im Wörterbuch, 2006). Pro antologii přeložil mj. verše autorů tak odlišných poetik, jako je Jiří Orten, Ladislav Dvořák, Jiří Kolář, Jan Zábrana, Josef Topol, Oldřich Mikulášek, Ivan Diviš, Petr Kabeš, Ivan M. Jirous, Zbyněk Hejda, Andrej Stankovič nebo J. H. Krchovský.

Ve chvíli, kdy kniha *Jeskyněmi slovníku* vyšla, pracoval Urs Heftrich už na projektu, který má německému čtenáři zpřístupnit prakticky celé dílo velkého českého básníka. Od roku 2003 spoluvydává dvojjazyčné, česko-německé *Sebrané spisy Vladimíra Holana* (Gesammelte Werke). Znamená to pro něj výdej nezměřitelné odborné a organizační energie, kterou představují úkoly v několika směrech: Jednak jsou to překlady sbírek s formálně nejobtížnějšími vázanými verši. Dále je to spolupráce na původním literárněhistorickém komentáři jednotlivých Holanových knih, neboť básníkovy spisy vydané v češtině žádný komentář dosud nemají. Za třetí jde o psaní interpretujících doslovů; v dosud pěti vydaných svazcích se z Heftrichových statí rýsuje vlastně nová holanovská monografie. V pořadí čtvrtým úkolem je redigování překladů jiných původců, které lze co do vynaloženého úsilí v řadě případů postavit naroveň novému přetlumočení. S tím dále souvisí výchova mladých překladatelů, neboť angažovat pro dlouhodobý záměr už zavedená jména je takřka nemožné. V neposlední řadě zajišťuje Urs Heftrich Holanovy spisy organizačně.

Je to vyčerpávající činnost, obnáší psaní nesčíslných charakteristik *Sebraných spisů*, žádostí o dotace a průběžná shrnutí běžícího podniku. Je neviditelnou, jakoby samozřejmou, ale ve skutečnosti nesmírně obětavou prací, bez níž by celá věc vůbec nebyla možná. Výsledkem takového osobního napření Urse Heftricha je, že v obrovském německém jazykovém prostoru bude k dispozici takřka kompletní dílo českého básníka v zrcadlovém vydání, s obsáhlými komentáři a s výkladovými studii. S takovými parametry mnoho neněmeckých autorů vydáno není.

Cena Premia Bohemica je udělována za zásluhy o českou literaturu v zahraničí, a ty jsou v případě dnešního laureáta olbřímí. Bylo by ale nespravedlivé, kdyby zůstalo opomenuto, že

bádání Urse Heftricha podstatně obohacuje i prostředí, z něhož jeho výzkumy vzešly, tj. literární život v Čechách. Heftrichovy interpretace děl jako *Noc s Hamletem*, *Příliš hlučná samota* nebo *Život s hvězdou*, publikované v češtině, nápaditě pojmenovávají významy, které domácí kritika dosud neviděla a které představují dotyčná díla v nečekaných souvislostech.

Pokud by se měl přínos vyznamenávaného laureáta vyjádřit nakonec jednou větou, pak by měla znít takto: nápaditá, precizní a obětavá práce Urse Heftricha ukazuje českou literaturu vskutku jako jedinečnou součást evropské kultury.

Michael Špirit, Praha 3. 7. 2017